

Maak een Europese Unie van drie divisies

Dit is het moment om fouten uit het verleden recht te zetten en Europa een nieuw toekomstperspectief te geven

Guus Berkhout

Er zijn nog steeds invloedrijke Eurocraten die de natiestaten in de Europese Unie (EU) willen afschaffen. Ze zien in hun droom een supranationale staat onder een sterk gecentraliseerd Brussels bewind. Maar door hun obsessie zijn ze vergeten dat de sterkte van Europa juist haar grote pluriformiteit is, geworteld in een unieke duizendjarige geschiedenis. En ze beseffen ook niet dat de bestuurlijke sterkte van moderne organisaties juist wordt bepaald door een hoge mate van decentralisatie, met toekenning van verantwoordelijkheden daar waar ze horen. Met die twee grondprincipes, pluriformiteit en decentralisatie, moet de EU worden hervormd tot een nieuwe gemeenschap met niet alleen een sterke economie maar ook met een hoog welzijnsniveau. De Olympische Spelen in Rio hebben weer eens bevestigd hoe diep geworteld de nationale emotie is als het er op aankomt.

Het van bovenaf opleggen van een Brusselse monocultuur is een historische vergissing. Het referendum in het Verenigd Koninkrijk (VK) en de discussies daar omheen in de 27 andere lidstaten, laten zien dat steeds meer Europese burgers het spuugzat zijn dat de Brusselse bestuurders over hun hoofden beslissingen nemen, die een enorme invloed hebben op hun nationale cultuur. Dat wordt beleefd als een respectloze aanval op de eigen identiteit. Voortzetting van het huidige EU beleid leidt tot 'verweesde' lidstaten met vervreemde inwoners en is dan ook een horror scenario voor Europa. Met zo'n scenario zullen meer lidstaten overwegen het VK te volgen. Maar in alle tumult van de huidige crisis moeten we ons ook realiseren dat een samenwerkend Europa veel sterker staat dan ieder lidstaat voor zich. De grote vraag is, hoe moet zo'n nieuw Europa er dan uitzien?

In het nieuwe 'Centre for Socio-Economic Change' worden met big data technologie de ontwikkelingspaden van landen wereldwijd in kaart gebracht. De holistische en 'fact-based' aanpak van het Centrum levert een mondiaal sociaaleconomisch landschap op met verrassend nieuwe inzichten over sociale en economische ongelijkheden, zowel *binnen* landen als *tussen* landen. Voor de EU levert dat een verhelderend plaatje op. Het Europese landschap laat ons zien dat de EU in wezen uit drie sociaaleconomische divisies bestaat. De 1^e divisie omvat 12 welvarende landen; met uitzondering van Italië zijn dat de Noordelijke lidstaten. In deze top presterende lidstaten hebben inwoners gemiddeld een besteedbaar inkomen van \$40 per dag (\$\$ in 2011 koopkrachtpariteit) en ligt de gemiddelde armoederatio rond 15%. Italië is in de 1^e divisie hekkensluiter. Voor de negen – voornamelijk mediterrane – landen in de 2^e divisie liggen die sociaaleconomische kengetallen veel lager, respectievelijk op \$20 en 50%. Het zal geen verrassing zijn dat in de 2^e divisie Griekenland onderaan bungelt. Tenslotte, de zeven slechtst presterende EU lidstaten – de nieuwe leden uit het voormalige Oostblok – zitten in de 3^e divisie, waarin het gemiddelde inkomen nauwelijks \$13 per dag bedraagt en de armoederatio op bijna 80% uitkomt! Het verschil tussen het rijkste land in de 1^e divisie – Luxemburg (\$50 en 7%) – en het armste land in de 3^e divisie – Roemenië (\$8 en 98%) – is gigantisch. Geen wonder dat een vrij verkeer van personen in zo'n diverse EU niet alleen tot grote ontwrichting leidt op de

arbeidsmarkt voor laag en ongeschoold werk, het biedt ook criminele bendes uit de 3^e divisie landen alle vrijheid om massaal het rijke Westen in te trekken. De Brusselse aanslag op het maatschappelijke leven in de lidstaten wordt nog verergerd door de Economische Monetaire Unie. Het sociaaleconomische landschap laat zien dat de Euro het exclusieve betaalmiddel van de 1^e divisie had moeten zijn. Nu zitten daar nota bene ook bijna alle 2^e divisie landen bij (alleen Tsjechië heeft nog zijn eigen munt, de koruna) en zelfs een land uit de 3^e divisie (Letland).

Maar het gaat niet alleen om de grote sociaaleconomische verschillen, ook de culturele verschillen zijn groot (geaccentueerd door de sterk afwijkende nationale talen). Met het streven naar een 'one size fits all' Europese superstaat krijgen bijvoorbeeld de Zuidelijke eurolanden (divisie 2) een levensstijl opgedrongen die totaal niet past bij hun identiteit. Veel verdienen door hard te werken is een keuze die niet echt past bij de Zuid-Europese cultuur. Het is hun goed recht een andere keuze te maken. Ook zien we in de voormalige Oostbloklanden (divisie 3) een eigen historische ontwikkeling die sterk afwijkt van de andere lidstaten. De EU is cultuurhistorisch veelkleurig en daarmee totaal verschillend van bijvoorbeeld de VS. Het centralistische Brusselse bestuursmodel is gewoon de verkeerde keuze voor Europa.

Er zijn op dit moment weinig hervormingsvoorstellen die een hoopvol toekomstperspectief geven voor de Europese Unie. Extreme oplossingen, nog meer macht naar Brussel of ontbinding van de Unie, bepalen steeds meer de discussie. Maar als we met heel andere ogen naar de EU gaan kijken – gebaseerd op het zichtbaar maken van de economische en sociale prestaties van de individuele lidstaten – dan zien we het onwezenlijke van wat Jean-Claude Juncker en zijn commissarissen met de EU willen. Kijkend naar de harde feiten, moeten ook zij gaan inzien dat de sociale, economische en culturele verschillen te groot zijn om een 'Verenigde Staten van Europa' te vormen. We moeten de unieke Europese pluriformiteit niet weg egaliseren, maar we moeten van die pluriformiteit juist onze sterkte maken. Dat vraagt om een andere bestuursvorm.

De grote EU-top op 16 september in Bratislava zal gaan over de toekomst van de EU. De hervorming die in dit artikel wordt voorgesteld is één overkoepelend 'Great Europe' met drie niveaus ('divisies'), waarin het open-grenzen beginsel voor goederen en diensten – de oorspronkelijke economische doelstelling – blijft bestaan, maar waarin politieke keuzen per divisie verschillend zullen zijn en waarin het vrije verkeer van personen slechts zal gelden binnen de drie divisies. Bovendien, binnen elke divisie laat de onderlinge verwantschap toe dat lidstaten niet alleen voor eigen profijt gaan maar ook met elkaar investeren in versterking van de eigen sterkten en waarden. In het nieuwe driekleurige Europa behoort promotie en degradatie uiteraard tot de mogelijkheden. Immers, op basis van het sociaaleconomische landschap is het mogelijk om elk jaar de balans op te maken om van daaruit 'laggards', 'stayers' en 'movers' zonder verborgen agenda's te identificeren. Als we die weg inslaan dan creëren we een nieuw Europees perspectief dat niet alleen gericht is op economisch rendement, maar ook op maatschappelijk welzijn in de vertrouwde nationale omgeving. En niet op de laatste plaats, met zo'n hervorming krijgen de bestuurders van het Verenigd Koninkrijk alle legitieme argumenten in handen om de Europese Unie niet de rug toe te keren.

Guus Berkhout is emeritus hoogleraar geowetenschappen en is oprichter-directeur van het nieuwe 'Centre for Global Socio-Economic Change' (www.cfgsec.com).